

Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)).
Наукові інтереси: методичні інновації сучасного уроку української мови.

Ірина Совинська
Наук. керівник – к. філол. н., доц. Кухар Н. І.

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Анотація. У статті розглянуто теоретико-методичні засади використання інтерактивних технологій у процесі навчання української мови старшокласників. Визначено їхній вплив на розвиток комунікативної компетентності, критичного мислення, творчості та мотивації старшокласників.

Ключові слова: інтерактивні технології, комунікативна компетентність, критичне мислення, мотивація навчання, метод проєктів.

Annotation. The article examines the theoretical and methodological foundations of using interactive technologies in the process of teaching the Ukrainian language to senior high school students. Their impact on the development of communicative competence, critical thinking, creativity, and learning motivation of senior students is determined.

Keywords: interactive technologies, communicative competence, critical thinking, learning motivation, project-based learning.

У сучасному динамічному світі освіта переживає глибоку трансформацію, зумовлену швидким розвитком інформаційних технологій, зміною потреб нового покоління та необхідністю

формувати компетентну, креативну й мотивовану особистість. Особливого значення набуває якісне викладання української мови як державної, адже саме вона є основою національної ідентичності, комунікації та когнітивного розвитку учнів. Однак традиційні методи навчання, орієнтовані переважно на репродуктивне засвоєння матеріалу, часто не забезпечують достатнього рівня зацікавленості та активної участі старшокласників у навчальному процесі. Унаслідок цього спостерігається зниження мотивації, поверхнєве сприйняття мовних явищ та недостатній розвиток критичного мислення. Сучасні інтерактивні технології навчання відкривають нові можливості для подолання цих викликів. Вони дозволяють перетворити урок української мови з пасивного сприйняття інформації на активну інтелектуальну діяльність, де учень виступає не об'єктом, а суб'єктом пізнання. Використання інтерактивних платформ, онлайн-симуляцій, гейміфікацій, віртуальних колаборативних просторів, чат-ботів, інтерактивних дошок та мультимедійних ресурсів дає змогу залучати старшокласників до розв'язання проблемних завдань, дискусій, проєктної діяльності та творчого оперування мовним матеріалом.

В. Попов наголошує: «Активізація мовленнєвої діяльності старшокласників безпосередньо залежить від задоволення їхніх комунікативних потреб, які в цьому віці набувають особливого значення. Спілкування для учнів 10-11 класів є не лише засобом обміну інформацією, але й каналом самореалізації, формування ідентичності та встановлення міжособистісних зв'язків. Старшокласники прагнуть висловлювати власну думку з актуальних для них питань, дискутувати, аргументувати свою позицію та впливати на думку інших. Використання інтерактивних методів дозволяє перетворити урок на простір реального спілкування, де учні можуть задовольнити свої комунікативні потреби в процесі виконання навчальних завдань» [4, с. 98]. У свою чергу Н. Бібік зауважує, що:

«старшокласники вже не сприймають себе як пасивних реципієнтів знань, вони потребують можливості впливати на зміст, методи та форми організації навчання. Інтерактивні методи на уроках задовольняють цю потребу, надаючи учням право вибору тем для обговорення, ролей у грі, способів презентації результатів роботи. Така організація навчання формує відповідальність за власне навчання та розвиває навички самоосвіти, необхідні для подальшого життя» [1, с. 52]. М. Морозова у своїй праці «Поняття «інтерактивність» крізь призму педагогічної освіти» зазначає, що: «термін «інтерактивність» походить від англійського слова «interact», що означає взаємодіяти, перебувати в режимі діалогу з кимось або чимось. У педагогічному контексті інтерактивне навчання розглядається як спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність. Суть методу полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх учнів, при цьому педагог виступає в ролі організатора та координатора спілкування» [2, с. 187]. Д. Остапчук та Н. Мирончук за характером комунікативної взаємодії інтерактивні методи поділяють на: «дискусійні, ігрові та тренінгові. Дискусійні методи включають групові дискусії, дебати, аналіз конкретних ситуацій та моделювання професійних ситуацій, що вимагають аргументації власної позиції іноземною мовою. Ігрові методи охоплюють рольові та ділові ігри, драматизації, симуляції реальних життєвих ситуацій. Тренінгові методи спрямовані на відпрацювання конкретних мовленнєвих навичок через систему вправ та завдань, що виконуються в режимі активної взаємодії між учасниками освітнього процесу» [3, с. 141].

Сучасний етап розвитку шкільної мовної освіти характеризується переорієнтацією з репродуктивних форм навчання на діяльнісні, комунікативні та компетентнісно

зорієнтовані підходи. Особливої актуальності це набуває у викладанні граматики, зокрема морфології іменника, яка традиційно сприймається учнями як складна та формалізована галузь мовознавства. У цьому контексті інтерактивні технології постають ефективним засобом активізації пізнавальної діяльності старшокласників, формування їхньої комунікативної компетентності та розвитку критичного мислення.

На основі теоретичних положень досліджень, присвячених інтерактивному навчанню української мови, у межах шкільної практики було розроблено та апробовано серію інноваційних уроків у 10 класах, спрямованих на опанування складних тем, пов'язаних з іменником. Методична модель цих занять передбачала поєднання дискусійних, кооперативних, ігрових методів та методу проєктів, що дозволило трансформувати традиційне вивчення морфології у процес активної взаємодії, творчого пошуку та реального мовленнєвого застосування знань.

Однією з ключових тем стала проблема іменників спільного і подвійного роду, а також визначення роду невідмінюваних іменників та абревіатур. У межах заняття було застосовано такі інтерактивні форми роботи, як мозковий штурм у форматі «Мікрофон», парна взаємоперевірка, лінгвістична дуель та створення міні-проєктів у вигляді інфографік. Використання цифрових платформ сприяло візуалізації складного матеріалу та підвищенню залученості учнів. Рефлексивний етап, організований через короткі письмові висловлювання, засвідчив зростання усвідомленості у засвоєнні граматичних категорій. Уроком вивчення іменників, що мають лише форму однини або множини, було передбачено використання методу «Акваріум», який дозволяє моделювати дискусію в центрі класу, а також організацію «каруселі» для обміну ідеями. Завдання на творче письмо у форматі есе сприяли інтеграції граматичних знань у реальний мовленнєвий контекст. Групова рефлексія за моделлю «Старт – Стоп –

Продовжити» допомогла учням оцінити власний навчальний результат. Особливу увагу було приділено складним випадкам відмінювання іменників, зокрема формам орудного відмінка іменників першої відміни. У межах відповідного уроку застосовувалися мозковий штурм, робота в парах та гра «Коректор», що передбачала редагування текстів із типовими помилками. Така діяльність сприяла формуванню практичних навичок мовленнєвого контролю та самокорекції. Самооцінювання за шкалою дозволило учням критично осмислити власний рівень засвоєння матеріалу. Не менш важливою була тема варіативності закінчень іменників чоловічого роду другої відміни в родовому відмінку, а також залежності вибору закінчення від семантики слова. Урок було побудовано на основі групових дискусій, рольових ігор та створення міні-проектів типу «Словник-розрізняч». Залучення учнів до ролі екскурсовода забезпечило практичне застосування знань у змодельованих комунікативних ситуаціях. Рефлексивні есе продемонстрували глибше розуміння функціонального аспекту граматики. Проблема паралельних закінчень іменників у різних відмінках була розкрита через дебати, аналіз текстів та створення діалогів. Такий підхід дозволив учням усвідомити варіативність мовних норм і навчитися аргументовано обирати мовні засоби залежно від контексту. Використання спільних цифрових документів сприяло розвитку навичок колективної роботи та відповідальності за спільний результат. Завершальним етапом стало опрацювання особливостей орудного відмінка іменників третьої відміни. Урок передбачав проведення лінгвістичної дуелі та створення відеопроєктів із поясненням правил. Така форма роботи стимулювала не лише засвоєння матеріалу, а й розвиток медіаграмотності та презентаційних умінь.

Апробація розробленої системи уроків упродовж практики, засвідчила її високу ефективність. Насамперед було зафіксовано значне зростання мотивації до навчання.

Інтерактивні форми роботи забезпечили активну участь більшості учнів, що істотно перевищує показники традиційних уроків. Крім того, спостерігалось суттєве покращення комунікативної компетентності: учні впевненіше використовували складні граматичні форми у власному мовленні, а кількість помилок значно зменшилася. Важливим результатом стало також формування критичного мислення та творчих здібностей. Завдання, спрямовані на аналіз, інтерпретацію та створення власних мовних продуктів, сприяли переходу від механічного запам'ятовування до глибокого розуміння мовних явищ. Регулярне застосування рефлексивних практик забезпечило розвиток навичок самооцінювання та самоосвіти. Водночас у процесі реалізації інтерактивного навчання виникали певні труднощі, зокрема нерівномірна активність учнів у групах та технічні обмеження. Проте ці виклики були подолані завдяки диференціації завдань, чіткому розподілу ролей та використанню альтернативних форм роботи. Практичний досвід підтверджує доцільність і результативність застосування інтерактивних технологій у викладанні української мови. Вони перетворюють урок на простір активної комунікації, сприяють глибокому засвоєнню знань і формуванню ключових компетентностей. Використання таких підходів у навчанні морфології іменника дозволяє зробити процес навчання змістовним, динамічним і наближеним до реального мовного життя.

Таким чином, інтерактивні технології навчання української мови є ефективним засобом активізації пізнавальної діяльності старшокласників у сучасних умовах. Вони дозволяють подолати обмеження традиційного репродуктивного підходу, перетворюючи урок на динамічний, комунікативно спрямований і мотивуючий процес, у якому учень виступає активним суб'єктом власного пізнання. Аналіз психолого-педагогічних основ та методичних особливостей інтерактивного навчання свідчить, що його застосування

задовольняє ключові потреби старшокласників: потребу в самореалізації, спілкуванні, самоствердженні та впливі на зміст і форми навчальної діяльності. Різноманітні форми інтерактивних технологій – колективно-групового та кооперативного навчання, ситуативного моделювання, дискусійні методи, гейміфікація, метод проєктів, мозковий штурм, лінгвістична дуель та інші – сприяють розвитку критичного мислення, комунікативної компетентності, творчості та метакогнітивних навичок. Особливо цінним є те, що інтерактивні технології не лише підвищують мотивацію до вивчення української мови, а й формують уміння працювати в команді, аргументовано відстоювати власну позицію, толерантно сприймати інші думки та відповідально ставитися до результатів спільної діяльності. Вони створюють умови для реального використання мови як засобу мислення, спілкування та впливу, що є запорукою глибокого засвоєння матеріалу та розвитку мовленнєвої особистості.

Отже, впровадження інтерактивних технологій у практику старшої школи відповідає вимогам Нової української школи, сприяє підвищенню якості мовної освіти та гармонійно поєднує традиційні цінності української педагогіки з сучасними цифровими та комунікативними можливостями.

Література

1. Бібік Н. М. Переваги і ризики запровадження компетентнісного підходу в шкільній освіті. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 1. С. 47–58.
2. Морозова М. В. Поняття «інтерактивність» крізь призму педагогічної освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка* : Педагогічні науки. 2021. № 6 (344), жовтень. Ч. 2. С. 182–192.
3. Остапчук Д., Мирончук Н. М. Інтерактивні методи навчання у вищих навчальних закладах. *Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном*. 2014. С. 140–143.

4. Попов В. Д. Формування мовленнєвої культури старшокласників у позакласній діяльності. *Педагогіка та психологія*. 2016. № 54. С. 97–106.

Совинська Ірина Олександрівна – здобувачка СВО магістра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність В11.01 Філологія (Українська мова і література) **Наукові інтереси:** *Методика навчання мови.*

Аліна Стужук

Наук. керівник – к. філол. н., доц. Богатько В.В.

ВІРТУАЛЬНИЙ ПАЗЛ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. *У статті розглянуто методику використання віртуальних пазлів як засобу візуалізації навчального матеріалу на уроках української мови. Звернено увагу на цифровізації освітнього процесу та ігрових технологіях як важливих складниках сучасної освіти. Проаналізовано можливості застосування віртуальних пазлів під час вивчення теми «Інформація, її види та джерела» та розвитку зв'язного мовлення.*

З'ясовано, що використання цього методу сприяє підвищенню навчальної мотивації, активізації пізнавальної діяльності здобувачів загальної середньої освіти, розвитку логічного мислення, уваги, пам'яті та комунікативних умінь. Окреслено переваги використання цифрових ресурсів у шкільній практиці та визначено перспективи впровадження гейміфікованих форм навчання української мови.

Ключові слова: *інноваційні методи, віртуальний пазл, цифровізація, українська мова, гейміфікація, інтерактивне навчання.*